

Sociální deviace v SPSP

4.

**Sociologické teorie II.:
Teorie napětí., Teorie sociální kontroly
a Teorie sociálního učení**

FSS MU Brno, 2006

OBSAH SETKÁNÍ

I. TEORIE NAPĚTÍ U KULTUR A SUBKULTUR

II. TEORIE SOCIÁLNÍ KONTROLY

**III. SOCIÁLNÍ UČENÍ: UČENÍ SE BÝT
DELIKVENTEM**

I. TEORIE NAPĚTÍ U KULTUR A SUBKULTUR

**1. Analýza subkultury gangu
(*A. Cohen*)**

**2. Teorie nelegitimních příležitostí
(*R. Cloward a L. Ohlin*)**

Ad1) Analýza subkultury gangu

(A. Cohen)

- **Vychází z Mertonovy teorie napětí**
- **Referenčním rámcem nižších tříd
kultura střední třídy**
- **Srovnání hodnot chlapců z
městských gangů a hodnot střední
třídy**

Původ a význam subkultury gangu

- **Zablokováním cíle dosažení středostavovského statusu**
(úspěch a respekt ostatních)
- **Nastavení nového statusového systému nahrazujícího hodnoty střední třídy opačnými hodnotami**
(soukromé vlastnictví-destrukce a krádeže; respektování jedince-agrese)

Zjištění

- **Zdroj vandalismu a agrese**
- **Koncept skupinového jednání**
 - **Význam vstupu do školy**
 - **Funkce delikvence**
(alternativní status a pomsta systému)

Ad2) Teorie nelegitimních příležitostí **– 3 odlišné typy subkultur** (R.Cloward a L.Ohlin)

- **„kriminální“ orientované na krádeže**
- **„konfliktní“ orientované na násilí/fighting**
- **„retreatistické“/ústupové orientované na zneužívání drog**

Výsledná tvrzení

- peněžní neúspěch utváří delikvenci a za určitých podmínek může vést k vytvoření či připojení se k delikventní subkultuře
- subkultury racionalizují či ospravedlňují delikvenci svých členů jako přirozenou reakcí na nepříjemnou situaci
- peněžní neúspěch nedeterminuje specifické vzorce delikvence či typu subkultury (každý jedinci reagují na tlak odlišně)

II. TEORIE SOCIÁLNÍ KONTROLY

- 1. Teorie sociálních vazeb (*T. Hirschi*)**
- 2. Důležitost rodiny jako instituce sociální kontroly (*I. Nye*)**
- 3. Vliv způsobu výchovy a kumulace sociálních handicapů (*H. Wilsonová*)**
- 4. Nutnost situační prevence kriminality (*R. Clark*)**

Ad1) Teorie sociálních vazeb (T. Hirschi)

4 typy sociálních vazeb:

- ◆ **„attachement“- (emocionální)
připoutání ke společnosti**
 - ◆ **„commitment“ – (racionální)
vazba na společnost**
 - ◆ **„involvement“ - angažovanost
v konvenčních aktivitách**
 - ◆ **„belief“ - víra ve společenské
hodnoty a normy**
-

Ad2) Rodina jako instituce sociální kontroly (I.Nye)

- ◆ **konformita není člověku dána, ale musí mu být vštěpována rodiči a zajišťována sociální kontrolou**
 - ◆ **nedůležité složení členů rodiny, důležité postoje a citové vazby vs. konflikty**
 - ◆ **ani slabá ani silná „přímá“ či „nepřímá“ „vnitřní“ sociální kontrola**
-

Ad3) Vliv způsobu výchovy a kumulace sociálních handicapů (H.Wilsonová)

**Laxní výchova
a kumulované handicapy**
*(chudoba, dušení nemoc, stres z
nezaměstnanosti)*
**neovlivnitelné výchovnými či
sankčními mechanismy**

Ad4) Nutnost situační prevence kriminality (R. CLARK)

- ◆ **důležitost rozboru příležitosti pro páchaní kriminality a rizik spojených s kriminální činností**
 - ◆ **racionalita volby delikventa**
 - ◆ **kriminální událost je páchána vzájemně odlišnými jedinci za určitých okolností a rysů jejich situace**
 - ◆ **snížování příležitostí a zvyšování dopadení**
-

III. SOCIÁLNÍ UČENÍ: UČENÍ SE BÝT DELIKVENTEM

1. Teorie diferencované asociace
(E. Sutherland)

2. Subkulturní teorie
(A. Cohen – viz teorie napětí)

**3. Koncept neukotvenosti a techniky
neutralizace**
(D. Matza)

Ad1). Teorie diferencované asociace

(E. Sutherland)

všichni se v rámci malých intimních skupin typu rodina a vrstevníci setkáváme už od dětství s určitými „definicemi“

a „interpretacemi“ zákonů, které jsou přenášeny v procesu sociálního učení, aby bylo dosaženo týchž hodnot a uspokojení

Dvě složky vzorců naučeného (kriminálního) chování

- 1. Behavioální složka** (učení se technikám páchaní trestných činů)
- 2. Kulturní složka** (přejímání motivů, racionalizací a postojů)

Důležité okolnosti naučeného (kriminálního) chování

- **četnost výskytu nebo trvání jevů v čase**
- **období života, ve kterém k působení dochází**
- **prestiž nositelů kriminálního chování a emocionální vazby individua k nositeli**

Přepoklady naučeného (kriminálního) chování

- 1. je naučeno v interakci s jinými, obzvláště s intimními jinými jako přáteli a rodinou**
- 2. prostřednictvím této interakce se učí technikám spojování zločinu a „definic“ (motivů, pohnutek, racionalizace, postojů), které jsou příznivé či nepříznivé vůči porušení zákona**

Přepoklady naučeného (kriminálního) chování

- 3. jedinec se stává kriminálníkem díky převaze definic příznivých k porušení zákona oproti definicím nepříznivým vůči tomuto porušení**
- 4. jedinci nejčastěji participují na zločinu jsou-li vystaveni definicím příznivým k porušení zákona (*časné období života, častost, trvání, zdroje respektu a lásky*)**

2 typy empirických studií testujících Teorii diferencované asociace

1. hlavním zdrojem kriminálního učení jsou delikventní přátelé, které vedou k přijetí jejich „víry“ *(Agnew, 2000; Akers, 1998, 2000; Warr, 2001)*
2. účinky delikventních přátel jsou částečně vysvětlitelné postoji delikventů, posílením delikvence a předváděním delikvence

Teorie diferencované „identifikace“

*„Osoba podniká deviantní chování v rozsahu, v jakém se identifikuje s reálným nebo imaginárními osobami, z jejichž pohledu se mu zdá jeho kriminální chování akceptovatelné.“
(R. Glaser, 1965, in Pontell, 2002)*

Kritika diferencované asociace

1. *dvě individua nemusí za stejných podmínek nastoupit kriminální kariéru*
2. *neprezentuje dobrý popis „definic“ (hodnoty schvalující vs. neschvalující vs. v určitých situacích neschvalující zločin?)*
3. *nepopisuje plně proces, ve kterém je zločin učen*

Ad3a) Koncept neukotvenosti (D.Matza)

- delikvence je chtěné chování, kterému předchází stav neukotvenosti či sociální nezakořeněnosti (*flákání se*)
- ta má za následek určitou ztrátu kontroly nad svým chováním
- tento proces je usnadňován existencí delikventních subkultur, které udávají pravidla chování osvobozující jedince od tlaku práva a zvyků dodržovaných společností
- amorálnost procesu delikvence pomáhají jedincům zdolat techniky neutralizace, společně uznávaná ospravedlnění pro své delikventní chování

Ad3b) Techniky neutralizace (D.Matza)

= ospravedlnění před samotným provedením činu,
která neutralizují obecnou představu („víru“),
že zločin je špatný

1. popření zodpovědnosti
2. popření bezpráví
3. popření oběti
4. odsouzení těch, kteří delikventy odsuzují
5. odvolávání se na vyšší loajalitu